

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα μελέτη του Χρήστου Τουρτούρα είναι προϊόν μιας επίπονης και πολύχρονης έρευνας του συγγραφέα στο πλαίσιο της εκπόνησης της διδακτορικής του διατριβής στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Ο συγγραφέας διερευνά τις σχολικές επιδόσεις των παιδιών από την πρώην Σοβιετική Ένωση στη δεκαετία 1990-2000, τις συγκρίνει με τις αντίστοιχες επιδόσεις των ντόπιων παιδιών και συνάγει μια σειρά από εξαιρετικά χρήσιμα και ενδιαφέροντα συμπεράσματα.

Αυτό που εντυπωσιάζει από την αρχή στο έργο του Χρήστου Τουρτούρα είναι ο τεράστιος όγκος του πρωτογενούς υλικού που συνέλεξε και επεξεργάστηκε. Μελετήθηκαν δεδομένα από τις σχολικές επιδόσεις για πάνω από 10.000 παιδιά παλιννοστούντων στη διάρκεια μιας δεκαετίας. Πρόκειται πρακτικά για το σύνολο των παιδιών από την

πρώην Σοβιετική Ένωση που φοίτησαν σε σχολεία της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στο νομό Θεσσαλονίκης για 10 χρόνια.

Δεδομένου ότι ο νομός Θεσσαλονίκης απορρόφησε σε αυτό το χρονικό διάστημα το μεγαλύτερο μέρος όσων παλιννόστησαν από την πρώην Σοβιετική Ένωση στην Ελλάδα, τα συμπεράσματα της έρευνας του έχουν βαρύνουσα σημασία.

Επιπρόσθετα, η έλλειψη εμπειρικών ερευνών αυτού του εύρους από άλλους επιστήμονες προσδίδει στην εργασία του Χρήστου Τουρτούρα μια ιδιαίτερη αξία ως κλασικό έργο αναφοράς για όσους θελήσουν να ασχοληθούν μελλοντικά με το αντικείμενο της έρευνας.

Τα συμπεράσματα του συγγραφέα μπορούν να συνοψισθούν στα παρακάτω σημεία, τα οποία αναλύει και τεκμηριώνει με υποδειγματικό τρόπο:

- 1) Οι παλιννοστούντες κι αλλοδαποί μαθητές παρουσιάζουν μεγάλα ποσοστά σχολικής αποτυχίας, κακών επιδόσεων στα βασικά μαθήματα (που καθορίζουν τη γενικότερη επίδοσή τους) και σημαντικά ποσοστά στασιμότητας και πρόωρης διακοπής της σχολικής τους φοίτησης στο Δημοτικό.
- 2) Οι μαθητές αυτοί αντιμετωπίζουν μεγάλα προβλήματα, σε αντίθεση με τους ντόπιους συμμαθητές τους, οι οποίοι δε φαίνεται να αντιμετωπίζουν ανάλογες δυσκολίες κατά τη φοίτησή τους στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση.

- 3) Ένα μεγάλο ποσοστό αποτυγχάνει σχολικά κι αποκλείεται εκπαιδευτικά, ενώ για ένα ακόμη μεγαλύτερο ποσοστό είναι δυσοίωνη η πρόγνωση όσον αφορά το σχολικό τους μέλλον.
- 4) Τα μεγαλύτερα ποσοστά αποτυχίας σημειώνονται στο μάθημα της γλώσσας. Στη Γλώσσα υπερτερούν οι μέτριες, οι χαμηλές και οι κάτω από τη βάση βαθμολογίες, στα Μαθηματικά οι επιδόσεις παρουσιάζονται βελτιωμένες και ακόμη πιο βελτιωμένοι είναι οι Γενικοί Βαθμοί στο τέλος των τάξεων.
- 5) Εν τέλει, η αδυναμία επιτυχούς ένταξής τους στο εκπαιδευτικό σύστημα προοιωνίζει τον μελλοντικό κοινωνικό τους αποκλεισμό.

Ο συγγραφέας εξετάζει και αποδεικνύει την πλήρη αποτυχία των κυβερνητικών μέτρων για την εκπαίδευση των παλιννοστούντων, όπως οι τάξεις υποδοχής, τα φροντιστηριακά τμήματα και τα σχολεία διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Όσα παιδιά παρακολούθησαν αυτές τις τάξεις δεν είδαν καμιά βελτίωση των σχολικών τους επιδόσεων σε σχέση με τα υπόλοιπα. Ήδη αυτοί οι «σύγχρονοι» θεσμοί υπολειπόμενοι και τείνουν να καταργηθούν.

Ως γενεσιουργό αίτιο αυτής της αποτυχίας ο συγγραφέας θεωρεί την έλλειψη πολιτικής βούλησης από το ελληνικό κράτος για την εφαρμογή εκπαιδευτικών πολιτικών παρέμβασης που να είναι συμβατές με τα αποτελέσματα των επιστημονικών ερευνών στο χώρο της εκπαίδευσης μειονοτήτων.

Έχει αποδειχθεί πλέον και αποτελεί κοινό επιστημονικό τόπο σε πληθώρα μελετών, τις οποίες παραθέτει και συμπυκνώνει αναλυτικά και εξαντλητικά ο συγγραφέας, ότι σε δίγλωσσους μαθητές επιβάλλεται η διδασκαλία της μητρικής τους γλώσσας παράλληλα με την ελληνική έτσι ώστε να οδηγηθούμε σε μια προσθετική διγλωσσία και όχι σε μια διπλή ημιγλωσσία.

Η διδασκαλία της μητρικής γλώσσας είναι καθοριστικός παράγοντας για τη σχολική επιτυχία των παιδιών γλωσσικών μειονοτήτων και μειώνει δραματικά τις πιθανότητες κοινωνικού τους αποκλεισμού.

Η άρνηση αυτής της διαπίστωσης είναι αποτέλεσμα της αδυναμίας του ελληνικού κράτους να αναγνωρίσει και να αποδεχτεί την ετερότητα, συνεχίζοντας έτσι πρακτικές γλωσσικής ομογενοποίησης που είναι παιδαγωγικά καταδικασμένες σε αποτυχία.

Αξίζει να επισημανθεί ότι αυτές οι πολιτικές επιλογές του ελληνικού κράτους, εκτός από την αναντιστοιχία τους ως προς τις διαπιστώσεις των επιστημονικών ερευνών είναι σε διάσταση και με τις επίσημες πολιτικές διεθνών οργανισμών όπως η Unesco και η Ευρωπαϊκή Ένωση. Πρόκειται για μια αδιέξοδη επιλογή, που μόνο προβλήματα δημιουργεί.

Εκτός από αυτή τη βασική διαπίστωση, αξιοσημείωτα είναι τα ευρήματα της έρευνας και σε μια σειρά από άλλα ζητήματα για τα οποία είχαν διατυπωθεί κατά καιρούς υποθέσεις εργασίας χω-

ρίς επαρκή εμπειρική επιβεβαίωση. Ενδεικτικά αναφέρουμε:

A. Επιβεβαιώνεται ότι η στασιμότητα δεν φαίνεται να επιφέρει κανένα κέρδος στην παραπέρα σχολική πορεία των παιδιών. Όσο μεγαλύτερη είναι η συχνότητα στασιμότητας ενός παιδιού, τόσο μεγαλύτερες οι πιθανότητες για σχολική αποτυχία και διακοπή της φοίτησής του.

B. Επίσης αποδεικνύεται το γεγονός ότι οι παλιννοστούντες κι αλλοδαποί έχουν μεγάλα ποσοστά πρόωρης και μερικής διακοπής της φοίτησής τους στο Δημοτικό, πράγμα που σημαίνει ότι φοιτούν κάποια χρόνια σε αυτό και στη συνέχεια το εγκαταλείπουν, για διάφορους λόγους που συνιστούν στο σύνολό τους εκπαιδευτικό αποκλεισμό.

Γ. Σε ότι αφορά στην επίδραση του φύλου στην επίδοση του παιδιών, τόσο των παλιννοστούντων όσο και των ντόπιων, προκύπτει ότι τα κορίτσια υπερτερούν στις επιδόσεις σε όλους τους γνωστικούς τομείς και σε όλες τις τάξεις έναντι των αγοριών κι εμφανίζουν σημαντικά μικρότερα ποσοστά στασιμότητας ή διακοπής φοίτησης στο Δημοτικό.

Δ. Η φοίτηση στα ολιγοθέσια σχολεία έχει διαφορετικά αποτελέσματα στους παλιννοστούντες και τους ντόπιους μαθητές. Οι πρώτοι ευνοούνται ιδιαίτερα από τη φοίτησή τους σε αυτά -αφού παρουσιάζουν καλύτερες, έστω και οριακά, επιδόσεις, από τους ομοεθνείς τους που φοιτούν στα μεγάλα σχολεία της πόλης- ενώ οι ντόπιοι των ολι-

γοθέσιων σχολείων δεν εμφανίζονται ανάλογα ευνοημένοι από τη φοίτησή τους σε αυτά.

Ε. Όπως αποδεικνύεται ερευνητικά, καταρρίπτοντας στερεότυπα που έχουν επικρατήσει, η ύπαρξη ή όχι μεγάλου αριθμού παλιννοστούντων ή αλλοδαπών μαθητών και μαθητριών σε ένα σχολείο δεν φαίνεται να επιδρά αρνητικά στις επιδόσεις των ντόπιων παιδιών που φοιτούν σε αυτό.

Με βάση αυτές τις διαπιστώσεις, ο συγγραφέας διατυπώνει μια σειρά από πρακτικές προτάσεις για μια διαφορετική πολιτική. Προτείνει τη μετεξέλιξη των σχολείων διαπολιτισμικής εκπαίδευσης σε σχολεία δίγλωσσης εκπαίδευσης και στη συνέχεια την επέκταση του θεσμού σε όλα τα σχολεία της χώρας.

Επισημαίνει ότι στα πλαίσια των σχολείων αυτών θα πρέπει να υποστηρίζεται και να αναπτύσσεται η μητρική γλώσσα των γλωσσικά διαφορετικών παιδιών και παράλληλα να κατακτάται με επάρκεια σε ακαδημαϊκό -κι όχι μόνο σε επικοινωνιακό- επίπεδο και η ελληνική γλώσσα.. Προτείνει επίσης την απορρόφηση κι αξιοποίηση όλων των εκπαιδευτικών που προέρχονται από τις πρώην σοβιετικές χώρες και γνωρίζουν τη γλώσσα και τον πολιτισμό του συγκεκριμένου μαθητικού πληθυσμού.

Τέλος, θεωρεί απαραίτητη την εκπόνηση νέων αναλυτικών προγραμμάτων και την επιμόρφωση, κατάρτιση και εκπαίδευση όλων των δασκάλων ανεξαιρέτως, σε θέματα δίγλωσσης εκπαίδευσης και στις αρχές της διδασκαλίας της ελληνικής γλώσ-

σας ως δεύτερης-ξένης γλώσσας, αφού είναι γεγονός ότι όλοι και όλες τους έρχονται σε επαφή στην καθημερινή διδακτική πράξη με παιδιά από άλλα γλωσσικά και πολιτισμικά περιβάλλοντα.

Όλα αυτά συγκροτούν ένα εκπαιδευτικό σύστημα που είναι κάτι παραπάνω από απαραίτητο σε μια χώρα όπου το 10% τουλάχιστον του πληθυσμού της αποτελείται από μετανάστες και όπου τα σχολεία με πλειοψηφία μαθητών που προέρχονται από άλλες χώρες όλο και πληθαίνουν. Ισχύει όμως στο ακέραιο η μελαγχολική διαπίστωση του συγγραφέα, στα επιλεγόμενα του βιβλίου, ότι «στη βάση μιας συνολικής ανατροπής της υφιστάμενης κοινωνικοοικονομικής συγκρότησης -που εξυπηρετεί τις αρχές του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής και διαιωνίζει φαινόμενα μετανάστευσης, οικονομικής εκμετάλλευσης και πολιτικής καταπίεσης, φτώχειας κι εξαθλίωσης, κοινωνικού κι εκπαιδευτικού αποκλεισμού μεγάλων πληθυσμιακών μαζών- ολοκληρωμένη η παραπάνω συζήτηση δε θα είχε απολύτως κανένα νόημα, αφού ο άνθρωπος θα έπαυε να μετατρέπεται σε εμπόρευμα και να θυσιάζεται στο βωμό του κέρδους και της συσσώρευσης του πλούτου στα χέρια μιας εξαιρετικά μειωηφούσας, πλην όμως κυρίαρχης ελίτ, και όλα όσα συζητήθηκαν παραπάνω θα θεωρούνταν *a priori* δεδομένα κι αυτονόητα».

Παρά τη μελαγχολική διαπίστωση του συγγραφέα η αλήθεια είναι ότι εργασίες όπως η δική του έρχονται να φωτίσουν σκοτεινές πλευρές του εκπαιδευτικού μας συστήματος και, συνακόλουθα, να

μας δείξουν αυτά που πρέπει να διεκδικήσουμε
για όλα τα παιδιά, χωρίς καμιά εξαίρεση.

Γιώργος Τσιάκαλος